

AZ ELFELEJTETT TÍZPARANC SOLAT

AVAGY A „SZABADSÁG TÖRVÉNYE”

AZ ELFELEJTETT
TÍZPARANC SOLAT

AVAGY A „SZABADSÁG TÖRVÉNYE”

TARTALOM

Bevezető gondolatok	4
A törvényadó megnevezése	7
Törvény és evangélium a Tízparancsolatban	10
A szeretet törvénye	13
A Tízparancsolat szerkezete	15
Az I. és II. parancsolat	21
A III. és IV. parancsolat	25
Az V. és VI. parancsolat	30
A VII. és VIII. parancsolat	33
A IX. és X. parancsolat	36
A szeretet fogalma a Tízparancsolat fényében	39

Bevezető gondolatok

„**A** ki belenéz *a szabadság tökéletes törvényébe...* boldog lesz...” – olvashatjuk Jakab apostol levelében. Törvény és szabadság – e két ellentétes fogalom társítása méltán kelthet az olvasóban meghökkenést, hiszen a törvény hallatán először szigorú szabályok, korlátozó rendeletek és tárgyalótermek szigorára asszociálunk, olyasvalamire, ami szándékainkban, cselekedeteinkben megkötöz, korlátoz, majd lesújt ránk. Másutt így fogalmaz az apostol e kettő kapcsolatáról: *„Úgy szóljatok, úgy cselekedjetek, mint akiket a szabadság törvénye fog megítélni.”* (Jak 1,25; 2,12) A szövegkörnyezet alapján jól érthető, hogy mindkét helyen a Tízparancsolatról beszél Jakab apostol. Még hozzá tökéletes törvénynek nevezi, amely szabadságot és boldogságot tartogat mindazok számára, akik „belenéznek”, azaz elmélyednek benne. De hogyan adhat a tiltásokat, korlátozásokat tartalmazó „Törvény” szabadságot? Miképpen lehet az ember a törvény és a szabadság együttes jelenlétében boldog?

Isten a zsidó néppel való szövetségkötése „zálogaként” a Sínai-hegyen Mózes szeme láttára, a saját ujjával véste a kőtáblákba a Tízparancsolatot (2Móz 31,18). Vajon mi okból tette, mi lehetett a célja ezzel? A „szabadság Istene” (Jn 8,36) miért kínálta fel az ember számára is tíz világos, egyszerű törvényben a szabadságot, a boldogságot? Önmaga és önmagunk megismertetésével nem kevesebbet, mint a szeretet és a boldog élet lehetőségét kínálja fel számunkra. S mivel a szeretet Istene a szabadság Istene egyben, még páratlan ajándékait sem erőlteti ránk. *„Ahol az Úrnak Lelke, ott a szabadság.”* (2Kor 3,17)

Szabadságunkban áll dönteni jó és rossz mellett. Akár az életünket pusztítani, akár embertársainkat semmibe venni, jó hírüket vagy becsületüket beszennyezni. Azonban Isten az ártatlanok védelmére kel, amikor parancsolataival cselekedeteinknek, indulatainknak, kívánságainknak határt szab. Tiltásaival, megmásíthatatlan szabályaival védőkorlátot emel – ezzel védi és óvni kívánja az elkövetőt is a rossztól, és annak következményeitől. „Féltőn szereti” teremtményeit – így mutatkozik be a második parancsolatban. „Ne tedd...” – kérlel szinte mind a tíz parancsolatban –, mert bajod származhat belőle! Fájdalmat, szenvedést, pusztulást okozhatsz nemcsak magadnak, hanem a felebarátodnak is! E felszólításokban nincs fenyegetés vagy kényszer. Isten szabaddá akar tenni mindattól, ami megfoszt emberi méltóságunktól, testi-lelki betegségeinktől, ami elválaszthat bennünket Tőle, szeretett házastársunktól, tönkreteheti legfőbb emberi kapcsolatainkat, elrabolhatja belső békénket, valódi örömeinket, boldogságunkat.

A *Tízparancsolat*ot méltán nevezhetjük a „boldogság törvényének” is. De illethetnénk akár az „élet törvénye”, a „szeretet törvénye” vagy az „igazság törvénye” kifejezésekkel is – ahogy azt a Biblia is teszi. A parancsolatok tartalma két gondolati egységből áll – ezt fejezi ki a két kőtábla is. Az első kőtáblán lévő négy parancsolat az Isten és ember közötti szeretetkapcsolat törvényeit, erkölcsi-lelki alapelveit fogalmazza meg, a második kőtáblára vésett hat parancsolat pedig az emberek egymás iránti „szeretetkötelezettségét” tartalmazza. A Tízparancsolat szerkezeti, gondolati egységét és sorrendjét maga Jézus fogalmazta meg egy „törvénytudó” kérdésére: „Mester, melyik a nagy [a legfontosabb] parancsolat a törvényben?” Jézus átlátva a farizeus képmutatásán, ekként foglalta össze az egymástól elválaszthatatlan, egymással szorosan, hiánytalanul összekapcsolódó tíz parancsolat lelki summáját: *„Szeresd az Urat, a te Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből és teljes elmédből. Ez az első és nagy parancsolat. A má-*

sodik pedig hasonlatos ehhez: Szeresd felebarátodat, mint magadat. E két parancsolattól függ az egész törvény és a próféták.” (Mt 22,36–40) Ahhoz, hogy az ember úgy tudja szeretni felebarátját, mint önmagát, először Istent kell megtanulnia helyesen szeretni – mutatott rá Jézus. Hiszen, ha azt sem tudjuk szeretni igazán, akitől mindig csak jót kapunk (Jak 1,17), úgy miképpen szerethetnénk azokat, akiktől gyakran bántást is elszenvedünk?

A Tízparancsolat etikai-erkölcsi üzenete és az ekörül folyó „nagy küzdelem” (Dn 10,1) végigvonul az egész Szentíráson, és mintegy keretbe foglalja emberi történelmünket a teremtéstől az újjáteremtésig. Tanulmányorozatunk ezért a Tízparancsolat átfogó és részletgazdag történeti, teológiai, etikai és jogtörténeti összefüggéseinek mélyebb kifejtésére nem vállalkozhatott. Vizsgálódásunk csupán az egyes parancsolatok mindennapi életünket befolyásoló és meghatározó erkölcsi, lelki és gyakorlati kérdéseire irányult – mintegy tág teret hagyva az Olvasó további gondolatainak, személyes felfedezéseinek.

Kívánjuk minden kedves olvasónknak, hogy a Tízparancsolat behatóbb megismerése által Isten jellemét egyre mélyebben megismerhesse, és a zsoltáros által megfogalmazott áldásokban részesüljön: „Akinak az Úr törvényében van gyönyörűsége, és az ő törvényéről gondolkodik éjjel és nappal, az olyan lesz, mint a folyóvizek mellé ültetett fa, amely idejekorán megadja gyümölcsét, és levele nem hervad el; és munkájában jó szerencsés lesz.” (Zsolt 1,2–3)

A törvényadó megnevezése

Természetes egy előzetes kérdés, mielőtt *belenéznénk* a Tízparancsolatba: Honnét származik ez a törvény? A legtöbb ember ennyit tud: a Bibliában van, Mózes adta Izráel népe elé, de a keresztények is átvették. A pontos válasz benne van a Tízparancsolat szövegében (2Móz 20,2–17). Így kezdődik ugyanis az I. parancsolat: „*Én vagyok az Úr; a te Istened*”, és az ezt követő három (II–IV.) parancsolatban is megtalálható a „*te Istened*” megjelölés.

Meg kell jegyeznünk itt, hogy a Tízparancsolat nem az eredeti, pontos szövege szerint ismert sokak számára, és a parancsolatok számozása sem egységes a különböző felekezetek körében. Ebben az írásban az eredeti bibliai szöveget vesszük alapul, és a természetes felosztást, illetve sorszámozást érvényesítjük.

Sok keresztény saját egyházának a kátéjából ismeri a Tízparancsolatot, nem pedig közvetlenül a Bibliából, innen származnak a különbségek. A római katolikus kátékban lerövidült a második és a negyedik parancsolat, az utóbbinak a szövege is módosult. Továbbá az első és a rövidített második parancsolat összevonatott, az eredeti 10. parancsolat pedig kettéosztatott. Ez a különböző változatok kiindulópontja.

„A Tízparancsolat sorrendje az Ószövetség minden kéziratában és kiadásában azonos... Az állandó sorrend [azonban]... még nem jelent egyetértést a parancsolatok beosztását és ezzel együtt a számozását illetően [a keresztény felekezetek között]. A római katolikusok és a lutheránusok a 2Móz 20,3–6-ot tekintik első parancsolatnak. A tízes szám úgy jön ki náluk, hogy az utolsó parancsolatot

osztják kettőbe. A római katolikusoknál így hangzik a kilencedik parancsolat: *»Ne kívánd felebarátod feleségét«*, a lutheránusoknál így: *»Ne kívánd felebarátod házát«* (2Móz 20,17 szerint). A maradékot számítják aztán a tizedik parancsolathoz. A reformátusok... az óegyházat, Zwinglit és Kálvint követve első parancsolatnak a 2Móz 20,3-at tekintik, másodiknak a 2Móz 20,4–6-ot. Az első parancsolat az idegen istenekre vonatkozik, a második Isten kiábrázolását tiltja. Ugyanezt a beosztást találjuk a görögkeleti ortodox egyháznál. Elejét vehetjük a félreértéseknek, ha valamennyire ismerjük a különféle beosztásokat. Ha egy református a hetedik parancsolatról beszél, tudnia kell, hogy római katolikus vagy lutheránus beszélgetőtársának ez a hatodik parancsolat. A zsidóságnál még egy másfajta beosztással találkozunk. Ők az ún. preambulumot [bevezetést] (2Móz 20,2)... *»Én, az Örökkévaló (Jahve) vagyok a te Istened, én, aki kihoztalak Egyiptomból, a szolgaság házából«* tekintik az első parancsolatnak. Második parancsolatként olvassák a 2Móz 20,3–6-ot. Így az utolsó parancsolatot nem kell felosztaniuk.” (J. Douma: *A Tízparancsolat*, Iránytű Kiadó, Budapest, 1994, 273. o.)

Ki az az Isten, aki tekintéllyel, egyben olyan közvetlenül szólít meg minket mindjárt a Tízparancsolat legelején és a továbbiakban is? A IV. parancsolatnál válik ez világossá. Itt megtudjuk, hogy arról az Istenről van szó, *„aki teremtette az eget és a földet, a tengert és mindent, ami azokban van”* (2Móz 20,11). A Tízparancsolatban tehát az az Isten szólít meg bennünket, aki mindent – lakóhelyünket, a Földet és minket, embereket is – teremtett. Ő maga közli velünk azt a törvényt, amelynek betöltése az eredeti rendeltetésünk, ami szerint és amire teremtett minket, azt az erkölcsi törvényt, mely életet és boldogságot biztosít nekünk, teremtményeinek.

Eddig a pontig elérve kissé meglepődhetünk, és kétely támadhat bennünk. Valóban az örökké élő, teremtő Isten törvénye lenne az általánosan oly könnyen vett, sokszor pedig szinte teljesen elfelejtett

Tízparancsolat? Ha Ő valóban létezik mint élő és mindenható személy, akkor miért nem szerez jobban, sőt abszolút hatékony módon érvényt a maga törvényének? Itt szembesülünk először azzal, hogy a Tízparancsolat valóban a „szabadság törvénye”. A teremtő Isten nem szerez érvényt törvényének oly módon, ahogyan a földi hatalmasok és törvényhozók. Nála csak az értelmes meggyőződésen alapuló, belső azonosulásból származó, önkéntes engedelmességnek van értéke, csak erre tart igényt. Törvényének megvetése, avagy áthágása egyébként idő múltával az ő közvetlen, személyes büntetése nélkül is maga után vonja az azzal járó romboló következményeket, mind az egyének életében, mind az emberi társadalomban. A szabadság felelősségével pedig a végső, egyetemes ítéletben fog szembesülni minden ember. Erre szintén Jakab apostol figyelmeztet, amikor ezt írja: *„Úgy szóljatok, és úgy cselekedjete, mint akiket a szabadság törvénye fog megítélni.”* (Jak 2,12) Az a tény, hogy a Tízparancsolatot látszólag büntetlenül mellőzhetik és áthághatják emberek, egyáltalán nem zárja ki azt, hogy ez a törvény a mindenható, teremtő Isten örök erkölcsi törvénye.

Törvény és evangélium a Tízparancsolatban

S okan olyan érzéssel gondolnak a Tízparancsolatra, mint egy rideg tiltásokat tartalmazó, keményen követelő és fenyegető törvényre. Ennek az oka sokszor az, hogy gyermek- vagy felnőttkorukban ilyen értelmezésben találkoztak a Tízparancsolattal, így tolmácsolta nekik valamely egyházi közösség vagy tanító.

Tény, hogy a Tízparancsolat minden egyes parancsolata felszólító módon hangzik, azaz az egyetemes és örök erkölcsi törvény teljes határozottságával szól. Az is igaz, hogy a parancsolatok jó része tiltó formában fogalmazott, mivel az ún. bűneset utáni emberiségnek szól, nekünk, akik valamennyien megromlott, bűnre, önzésre hajló ösztönös természettel jövünk a világra. A Tízparancsolat tiltásai olyan határozottak, mintha csak lángsorompóval akarnának óvni bennünket attól, hogy bűnt cselekedjünk. De ha valóban *belenézünk* ebbe a törvénybe, akkor meglátjuk, hogy az isteni kegyelem, az isteni szabadítás ígérete is bele lett szöve ebbe a törvénybe.

Olyannyira, hogy a Tízparancsolat legelső mondata a szabadító Istenre hívja fel a figyelmet, és személyesen ránk alkalmazza a kegyelmes isteni szabadítás ígétét. *„Én vagyok az Úr; a te Istened, aki kihoztalak téged Egyiptomból, a szolgaság házából”* – kezdődik az első parancsolat. Istennek az a nagy történelmi tette, hogy Izráel népét *„jelekkel, csodákkal, hatalmas kézzel és kinyújtott karral”* (5Móz 4,34) kiszabadította egyiptomi rabszolgaságukból, és átvitte őket az ígét földjére, hogy ott szabad népként letelepítse őket, minden ember megváltásának, a bűn fogságából való szabadításnak előképévé és példázatává lett a Bibliában. Pál apostol így alkalmazza

mindannyiunkra ezt a példázatot vagy hasonlatot: „[Isten] megszabadított minket a sötétség hatalmából, és átvitt minket az ő szeretett fiának országába.” (Kol 1,13)

Miért hangzik múlt időben – mintegy befejezett tényként – a szabadítás ígérete a Tízparancsolat elején és Pál apostol idézett kijelentésében is? Azért, mert Jézus Krisztus földre jövele, testlétele, helyettes áldozati halála és közbenjáró szolgálata minden ember számára megnyitotta a szabadulás lehetőségét. Egyéni szabad döntésünkön múlik csupán, hogy élünk-e ezzel a lehetőséggel.

A Tízparancsolat legelső mondatával biztosítékot ad tehát Isten arra vonatkozóan, hogy meg akar és meg tud szabadítani minket a bűn hatalmából, ismét összhangba tudja hozni lényünket az élet és a boldogság örök erkölcsi törvényével. „*Kihoztalak* [kiszabadítottalak] *téged*” – ennyire személyes biztatás vezeti be az erkölcsi törvény felszólításait.

A Tízparancsolat tehát a „*szabadság törvénye*”, egy újabb, további értelemben is. A bűn rabszolgaságából kiszabadított emberek törvénye, Isten országának a törvénye. Önerőből lehetetlen megtartani, az isteni megváltásban való részesülés a kapu a betöltéséhez. Akik ezt a törvényt megtartják, vele összhangban élnek, azok valóságos szabadságban élnek, mert kiszabadultak a legkeményebb rabságból, az önző Én szolgaságából.

Abból a fogságból, amelyről Jézus így beszélt: „*Bizony, bizony mondom néktek, hogy mindaz, aki a bűnt cselekszi, szolgálja a bűnnek.*” (Jn 8,34) Pál apostol pedig így ismerte fel e rabság valóságát a saját életében is: „*Mert nem azt cselekszem, amit akarok, hanem amit gyűlölök, azt cselekszem... Mert gyönyörködöm Isten törvényében a belső ember szerint, de látok egy másik törvényt, amely van az én tagjaiban, amely ellenkezik az elmém törvényével, és rabul ad engem a bűn törvényének... Ó, én nyomorult ember, kicsoda szabadít meg engem e halálnak testéből?*” (Rm 7,15.22–24)

A Tízparancsolat tehát az evangélium jó hírével, Isten szabadításának az ígéretével kezdődik. Addig egyetlen parancsolat sem hangzik el addig, amíg Isten nem biztosít minket megszabadító kegyelméről.

A szeretet törvénye

Ismert tény, hogy Jézus így foglalta össze a Tízparancsolat lényegét: „Szeresd az Urat, a te Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből és teljes elmédből! Ez az első és nagy parancsolat. A második pedig hasonlatos ehhez: Szeresd felebarátodat, mint magadat!” (Mt 22,37–39) Ennek ellenére mindmáig uralkodik az az előítélet, hogy a Tízparancsolat rideg tiltásokat tartalmaz, tilalomfák közé kényszeríti az embert.

Pál apostol is azt tanította, hogy a szeretet egyetlen alapelvére épül a Tízparancsolat minden törvénye: *„Senkinek semmivel ne tartozzatok, hanem csak azzal, hogy egymást szeressétek. Mert aki szereti a felebarátját, a törvényt betöltötte. Mert ez: Ne paráználkodjál, ne ölj, ne orozz, hamis tanúbizonyságot ne szólj, ne kívánj, és ha valamely más parancsolat van, ebben az igében foglaltatik egybe: Szeresd felebarátodat, mint magadat! A szeretet nem illeti gonosszal a felebarátot. Annak okáért a törvény betöltése a szeretet.”* (Rm 13,8–10)

Feltehetjük azonban a kérdést: előfordul-e valahol a szeretet szó a Tízparancsolatban? Mert ha a szeretet törvénye, akkor ezt elváránk tőle. Első látásra úgy tűnik, hogy egyik parancsolatban sincs benne ez a szó.

A második parancsolat indoklásában azonban ott találunk egy újabb szépséges isteni ígéretet: *„Irgalmasságot cselekszem ezerízig azokkal, akik engem szeretnek, és az én parancsolataimat megtartják.”* (2Móz 20,6)

Isten tehát szerető, irgalmas Isten, és szeretetet vár tőlünk, az ő teremtményeitől is. A Tízparancsolat olyan törvény, amelyet való-

jában csak szeretetből lehet megtartani. Ez a szeretet magától beleplántálódik az emberbe, ha igazán megismeri a teremtő és megváltó Istent. Ekkor ugyanis megérti az ember azt, hogy Ő nem úgy kényszeríti ránk törvényét, hogy önmaga független lenne attól, vagy távol állna tőle. Ellenkezőleg, Ő az örök erkölcsi törvény tökéletes beteljesítője. Ezt látva csak megrendülve csodálni és szeretni lehet Őt. *„És aki szereti a szülőt, szereti azt is, aki attól született”* (1Jn 5,1), azaz szereti a felebarátait is, akik hozzá hasonlóan Isten teremtményei.

A Tízparancsolat szerkezete

A zsoltáríró lelkes szavakkal magasztalja Isten törvényének tökéletességét: „*Látom, minden tökéletes dolognak vége van, de a te parancsolatodnak nincs határa. Mely igen szeretem a te törvényedet, egész napestig arról gondolkodom!*” (Zsolt 119,96–97) Ha mi is gondolkodunk a Tízparancsolat egyes parancsolataiban foglalt erkölcsi kívánalmakról és azok egymással való összefüggéséről, feltárul előttünk e törvény belső szerkezete, és annak tökéletessége.

Az I–IV. parancsolat az Isten iránti, az V–X. parancsolat pedig a felebarátaink iránti erkölcsi kötelelességeket tartalmazza. A két rész közötti sorrend nem véletlen. Amint láttuk, Jézus két „nagy parancsolatban” vagy alapelvben foglalta össze a Tízparancsolat két részét, és ezek közül az elsőről kijelentette, hogy az „az első és a nagy parancsolat” (Mt 22,38).

Ez azt jelenti, hogy mindenekelőtt az Istenhez való viszonyunkban kell megismernünk az igazi szeretetet, ami nem más, mint a valóban igaz magatartás. Istentől kell megtanulnunk szeretni, hogy egymást is szeretni tudjuk. A sorrend felcserélhetetlen. Az ember képtelen a valódi igazságosságra és szeretetre Isten nélkül, és ezáltal az igazi boldogság is elérhetetlen számára. Ez igazolódott mindenkor a történelemben. Az ember hiába próbálja megtartani a második nagy parancsolatot, ha az „első és nagy parancsolatot” mellőzi.

A Tízparancsolat első részén, az I–IV. parancsolaton belül az első összefoglaló jellegű. Rámutat arra, hogy miért méltó Isten a legnagyobb tiszteletünkre, szeretetünkre, és erkölcsi köteletségünk-

ké teszi, hogy Őt mindenekfelett becsüljük és szeressük. A II–IV. parancsolat csak tovább részletezi ezt az alapvető erkölcsi kívánalmat. Ezek között az utolsó, a IV. parancsolat viszont – amely azt a felhívást tartalmazza, hogy életidőnk hetedrészét (minden hetedik napot) szenteljük teljesen Istennek, azaz fordítsuk a Vele való szeretetközösség ápolására – mintegy a csúcst képezi az előzőekben felsorolt Isten iránti kötelességeknek.

Ha egy-egy szóval, kifejezéssel próbáljuk összegezni az I–IV. parancsolatban foglalt erkölcsi kívánalmakat, akkor elének tárul a világos, belső logikai szerkezet:

- hála (I.),
- alázat (II.),
- tisztelet (III.),
- szeretetközösség (IV.)

Isten felé.

A Tízparancsolat második részén, az V–X. parancsolaton belül is belső összefüggéseken alapuló szerkezetet ismerhetünk fel. Az első ezek között az V., a szülők iránti tisztelet parancsolata, amely az emberi közösségi kapcsolatok alapja, mivelhogy egy igen kézenfekvő és hatalmas hálatartozásra épül, csakúgy, mint az első parancsolat az Isten iránti kötelességek között. A hála a legegyszerűbb, legnyilvánvalóbb erkölcsi kíváncalom. Éppen ezért az erkölcsiség sarokköve ez a parancsolat az ember és ember közötti kapcsolatokat illetően. Az Ige hangsúlyozza is, hogy ez az V. parancsolat az „első” a felebarát iránti kötelezettségek között: *„Ami az első parancsolat, ígérettel.”* (Ef 6,2)

Az utolsó, a X. parancsolat viszont – *„Ne kívánj... semmit, ami a te felebarátodé”* – megint csak átfogó, minden felebaráti viszonylatunkat érintő parancsolat, amelynek a lényegét leginkább ezzel az ígérel foglalhatjuk össze: *„Egymás ellen még a szívetekben se gondolatok gonoszt!”* (Zak 7,10)

Az V. és X. parancsolat közé illesztett VI–IX. parancsolatnak pedig ez a belső szerkezete vagy logikája:

Ne sértsd, hanem védelmezd a felebarátod

– életét (Ne ölj!);

– házastársát (Ne paráználkodjál! – pontosan fordítva: Ne légy házasságtörő!);

– tulajdonát (Ne lopj!);

– becsületét (Ne tégy a te felebarátod ellen hamis tanúbizonyságot!)

Egy másik belső összefüggést is felfedezhetünk a VI–X. parancsolat sorrendjében. A „ne ölj!, ne légy házasságtörő!, ne lopj!” parancsolatok áthágása végül tettekben nyilvánkozik meg, a IX. parancsolat viszont a beszédben való vétetekre vonatkozik, végül a X. a szív gondolataira és érzéseire. Jézus tanított arra, hogy mi az összefüggés e három között. Rámutatott arra, hogy végső soron *„a szívből származik”* az összes gonosz gondolat és tett (Mt 15,19), továbbá, *„a szívnek teljességéből szól a száj”* (Mt 12,34–35.37). Így mélyülnek tehát a második kőtáblára írt parancsolatok erkölcsi kívánalmai, amelyek

– a tettek,

– a beszéd,

– a szív

igazságát, tisztaságát kívánják meg. Sok mindent mondunk a szánkkal, amit tenni már nem tennénk. Még több rosszat gondolunk és érzünk, amit szóban sem mondanánk ki már. A parancsolat azonban int minket: vigyázzunk, mert ami megszületik a szívben mint gondolat és érzés, az igen könnyen kijön a szájon, és ami a szájon kijön, megfogalmazódik, abból igen könnyen lesz tett is. *A tetteknél nehezebb fegyelmezni a szájat, és még nehezebb a szív indulatait.* Az igazsággal való összhangnak azonban teljessé kell válnia, egészen a szív szintjéig.

Végül még egy fontos és szép összefüggés: a Tízparancsolat első parancsolatában bemutatkozik Isten mint a bűn szolgaságából szabadító Isten. (Az Egyiptomból való szabadítás a bűn rabszolgaságából való szabadítás jelképe és előképe – Kol 1,13). Ezzel a bátorító bemutatkozással nyitja meg tehát Isten a bűnös ember számára az igen magas, de az igazsághoz és a boldogsághoz nélkülözhetetlen erkölcsi kíválmak sorát. Mintha csak ezt mondaná: Ne félj meghallani és értelmedbe, szivedbe fogadni e téged megítélő és számodra betölthetetlennek tűnő erkölcsi törvényeket, mert én vagyok a te szabadító Istened, aki kimentelek téged bűnös természeted és szokásaid fogságából!

Ahogy említettük már, egyébként is megfigyelhetjük, hogy az I–IV. parancsolat mindegyikében megtalálható a *„te Istened”* kifejezés. „Betölteni” csak azok tudják a Tízparancsolat erkölcsi kíválmait, akik ilyen bensőséges viszonyba kerülnek Istennel, akik értik, mi ez: *„én vagyok az Úr; a te Istened”*, és teljesen azonosulni tudnak vele. Ígélet és szeretetteljes meghívás is ez Isten részéről: kész a „mi Istennünké” lenni, azaz egészen közel jönni hozzánk, és segíteni nekünk, hogy megromlott természetünk ellenére és a bűn és Sátán uralma alatt élő világ környezetében is betölthessük e parancsolatokat.

Az utolsó, a X. parancsolat – amely a szívünk teljes tisztaságát, önzetlenségét kívánja – végképpen meggyőz bennünket arról, hogy Megváltóra van szükségünk. Mert e hatalmas kíválmomnál mindnyájunkban megszólal az a kérdés és felelet, amelyet az Ige így fogalmaz meg: *„Kicsoda adhat tisztát a tisztátalanból? Senki!”* (Jób 14,4) Így teljesedik be, hogy *„a törvény vége Krisztus”* (Rm 10,4). Vagyis, hogy a törvény – bűnösségünk, tehetetlenségünk, megváltásra utaltságunk kimutatása által – a szabadító Krisztushoz vezet minket, mint *„tanítómester”* (Gal 3,24).

A Tízparancsolat – különösképpen annak első és utolsó parancsolata – erőteljes utalást tartalmaz tehát az evangéliumra.

A Tízparancsolatba belefoglaltatik még egy fontos kijelentés arról, hogy Istent szeretni annyi, mint az ő parancsolatait megtartani. A II. parancsolat végén találjuk ezt a mondatot: *„De irgalmasságot cselekszem ezerízíg azokkal, akik engem szeretnek, és az én parancsolataimat megtartják.”* (2Móz 20,6) Mennyire helytelen tehát az a felfogás, hogy csak a szeretet a fontos, a parancsolatok nem! Hogy Istent csak szeretni kell, ez elégséges – a parancsolatokkal foglalkozni eleve nem evangéliumi szemlélet. Ez a szembeállítás teljesen hibás a Tízparancsolat e fontos, hatalmas és gyönyörű szép ígéréteinek a fényében. Teljes összhangot fedezhetünk fel ez az ige és Jézus Krisztus kijelentése között: *„Ha engem szerettek, az én parancsolataimat megtartsátok.”* (Jn 14,15)

A továbbiakban részletesen ismertetjük a Tízparancsolat egyes parancsolatainak a tartalmát.

A TÍZPARANC SOLAT

- I. Én, az Úr vagyok a te Istened, aki kihoztalak téged Egyiptom földjéről, a szolgaság házából. Ne legyenek néked idegen isteneid énelöttem!
- II. Ne csinálj magadnak faragott képet, semmi hasonlót azokhoz, amelyek fenn az égben, vagy amelyek alant a földön, vagy amelyek a vizekben és a föld alatt vannak. Ne imádd és ne tiszteld azokat, mert én, az Úr, a te Istened, féltőn szerető Isten vagyok, aki megbüntetem az atyák vétkeit a fiakban, harmad- és negyedig, akik engem gyűlölnek, de irgalmasságot cselekszem ezer ízig azokkal, akik engem szeretnek, és az én parancsolataimat megtartják.
- III. Az Úrnak, a te Istenednek nevét hiába fel ne vedd, mert nem hagyja az Úr büntetés nélkül azt, aki az Ő nevét hiába felveszi!
- IV. Megemlékezzél a szombatnapról, hogy megszenteljed azt! Hat napon át munkálkodj, és végezd minden dolgodat, de a hetedik nap az Úrnak, a te Istenednek szombatja, semmi dolgot se tégy azon, se magad, se fiad, se leányod, se szolgád, se szolgálóleányod, se állatod, se jövevényed, aki a te kapuidon belül van! Mert hat napon teremtette az Úr az eget és a földet, a tengert, és mindent, ami azokban van, a hetedik napon pedig megnyugodott. Azért megáldotta az Úr a szombat napját, és megszentelte azt.
- V. Tiszteld atyádat és anyádat, hogy hosszú ideig élj azon a földön, amelyet az Úr, a te Istened ad néked!
- VI. Ne ölj!
- VII. Ne légy házasságtörő!
- VIII. Ne lopj!
- IX. Ne tégy a te felebarátod ellen hamis tanúbizonyságot!
- X. Ne kívánd a te felebarátod házát, ne kívánd a te felebarátod feleségét, se szolgáját, se szolgálóleányát, se ökrét, se szamarát, se semmit, ami a te felebarátodé!*

* A Károlyi-fordítású Bibliából idéztük a szöveget, minimális modernizáló stilizálást érvényesítve. A VII. parancsolat fordítását viszont pontosítottuk az eredeti szöveg szerint. Ezt a javítást az újabb fordítások is mind érvényesítik.

Az I. és II. parancsolat

AZ I. PARANC SOLAT

*Én, az Úr vagyok a te Istened, aki kihoztalak téged Egyiptom földjéről, a szolgaság házából. Ne legyenek néked idegen isteneid én előttem!*¹

Az első parancsolat arra szólít fel minket, hogy ne legyenek idegen isteneink az egyetlen teremtő és megváltó Istenen kívül. Ez azt jelenti, hogy senki se előzze meg őt tisztelet, szeretet, bizalom és lelkiismereti alapon álló engedelmesség tekintetében szívünkben és életünkben. „Az Urat, a te Istenedet imádd, és csak néki szolgálj!” – mondta Jézus (Mt 4,10; 5Móz 6,13).

Ezt a parancsolatot akkor tudja megtartani az ember, ha valóban megismerte a teremtő és megváltó Istent mint valóságos, élő személyt, és megtanulta őt szeretni. Akkor megérti, hogy mennyire igaz és súlyos erkölcsi alapja van ennek a kíváncsornak. Senkitől sem kaptunk ugyanis több jó ajándékot ingyen kegyelemből, mint Tőle, senki iránt sem lehet nagyobb hálatartozásunk, mint Iránta, és senki sem méltóbb Nála a legteljesebb tiszteletre és szeretetre. Ezenfelül a tőle tanult és az iránta tanúsított szeretet nem rekeszt ki senkit sem, ellenkezőleg, arra késztet, hogy szeretetünk köre kitáguljon, minden családtagra, barátára és felebarátára is kiterjedjen, és mindenki iránt bővölködjék.

¹ A Tízparancsolat szövegét a Károlyi fordítású Bibliából idézzük, minimális modernizáló stilizálást érvényesítve.

Továbbá a Tízparancsolat megtartása nem csupán természetes hálatartozás részünkről Isten iránt, hanem a saját javunkat is szolgálja. Luther Márton fogalmazta meg a legszebben, hogy ez a parancsolat legalább annyira ad nekünk, mint amennyire kér bennünket legalapvetőbb erkölcsi kötelességünk teljesítésére: „[Isten] azért akar minket... magához vonni, mert Ő az egyetlen örök jó.” (Luther Márton: Nagy káté; in *Luther Márton négy hitvallása*, A Magyarországi Evangélikus Egyház Sajtóosztálya, Bp., 1983.)

A II. PARANC SOLAT

Ne csinálj magadnak faragott képet, semmi hasonlót azokhoz, amelyek fenn az égben, vagy amelyek alatt a földön, vagy amelyek a vizekben és a föld alatt vannak. Ne imádd és ne tiszteld azokat, mert én, az Úr, a te Istened, féltőn szerető Isten vagyok, aki megbüntetem az atyák vétkeit a fiakban, harmad- és negyedízig, akik engem gyűlölnek, de irgalmasságot cselekszem ezerízig azokkal, akik engem szeretnek, és az én parancsolataimat megtartják.

Ez a parancsolat attól óv bennünket, hogy istent vagy isteneket alkossunk magunknak, azáltal, hogy a saját elképzelésünk és kívánságaink szerint formálunk magunknak képet Őróla vagy alkotunk más isteneket rajta kívül (akár külsőleg, akár csak bensőnkben, a gondolatainkban). Isten alkotott minket a saját képére és hasonlatosságára, és ezt nem lehet megfordítani. Az ilyen törekvés egyrészt naivság, másrészt súlyos elbizakodottság az ember részéről. Ráadásul magunkat alacsonyítjuk le, ha a bűneset utáni megromlott emberi természetünk és kívánságaink hasonmására alkotunk magunknak istent vagy isteneket, helyett a tökéletes „minta és cél” helyett, akit az élő, teremtető és megváltó Isten jelent számunkra. A Biblia szerint a lehető legnagyobb oktalanság az ember részéről, ha a „saját

keze csinálmányát” kezdi imádni és tisztelni (Ésa 2,8). Az Úr így mutatott rá Jeremiás próféta korában Izráel bálványimadásának a balgaságára és bűnére, amellyel önmaguk ellen vétkeztek a legnagyobbat: „Kettős gonoszságot követett el az én népem: Elhagytak engem, az élő vizek forrását, hogy kutakat ássanak maguknak, és repedezett kutakat ástak, amelyek nem tartják a vizet.” (Jer 2,13) Hozzá kell tenünk az előbbiekhöz, hogy önmagát, más embert vagy az embert, az emberi génusz alkotásait is imádhhatja az ember az egyetlen teremtető Isten helyett.

E parancsolat indoklásában az Úr úgy szól önmagáról, hogy ő „féltőn szerető”, azaz igazságosan szerető Isten, aki nem nézi el bűneinket, nem fogadhat el minket azokkal együtt. Akik „gyűlölik” őt, azok aratni fogják bűneik természetes következményeit.² Akik viszont szeretik Őt, mert szeretik az igazságot, amelyet Ő megtestesít, azokkal „ezerízíg is irgalmasságot cselekszik”. Ezzel közvetve arra is utal, hogy a bűneset utáni világban nincs igaz, tökéletes ember, még akik szeretik Istent, és meg akarják tartani az ő parancsolatait, azok is esendőek, ezért Isten irgalmasságára szorulnak.

2 „Az anya is féltő örökösessel elhárít minden rossz befolyást gyermekétől, nehogy annak hatalmába kerüljön. Ő is féltő örökösessel vigyáz, nehogy tisztaság és jóság helyett bálványimádás és szentségtelenség uralkodjék szeretett gyermekein... [A parancsolat] különbséget tesz az erkölcsi felelősség között, amely csak a bűnös szülőket terheli, és a természetes következmények, a bűnre való hajlamosság között, ami az utódokhoz örökségként került... A Tóra [Mózes I–V. könyve] sem itt, sem máshol nem tanítja azt, hogy a vétkező apák bűnét meg kell torolni az ártatlan gyermekeken. »A vétkező lélek, az hal meg« – mondja Ezékiel próféta (18,26). És az állam joghasználatára a Tóra világosan megállapítja: »Ne ölessenek meg az atyák a gyermekek miatt, és a gyermekek ne ölessenek meg az atyák miatt, mindenki a maga vétkeért ölessék meg.« (...) Bizonyos, hogy az emberi tapasztalat igen határozottan mutatja a szülők és gyermekek egymástól való függését erkölcsi szempontból. Az apa rossz példája nagyon gyakran elrontja ivadékait. A bűnös szülők legrettenetesebb hagyatéka gyermekeire nem az, hogy ezek is bűnhődnek a szülők vétkeiért, hanem hogy hajlamosak más, új bűnök elkövetésére... »Akik engem gyűlölnék« – ezek a szavak a gyermekekre vonatkoznak. Isten számon kéri tőlük apáik bűnét, de csak akkor, ha ők is megszegik parancsait.” (J. H. Hertz: *Mózes öt könyve és a haftárák*, I. köt., reprint, Akadémiai Kiadó és Nyomda, Bp., 1984, 214–215. o.)

A második parancsolat tehát bűngyűlölő, de ugyanakkor irgalmas Istenként mutatja be a Teremtőt, akinek a „képmását” nem szabad eltorzítani, azaz tilos hamis képet alkotni róla önmagunk és mások számára. Úgyszintén tilos más, ember alkotta vagy emberi isteneket tisztelni és imádni helyette.

A III. és IV. parancsolat

III. PARANC SOLAT

Az Úrnak, a te Istenednek nevét hiába fel ne vedd, mert nem hagyja az Úr büntetés nélkül azt, aki az Ő nevét hiába felveszi!

A parancsolat Isten nevének a „hiába” (hazugul vagy komolytalanul) való felvételét tiltja, vagyis az Isten nevével való mindennemű visszaélésre vonatkozik. Nem az istenkáromlást veszi célba tehát, és ítéli el, mint azt sokan tévesen gondolják. Egyesek tudatlanságukban káromolják Isten nevét, mások pedig azért, mert nyíltan láznak Isten ellen. Még ez utóbbi sem utálatos azonban annyira Isten előtt, mint a képmutatás, az Isten nevének leple alatt elkövetett törvényszegés.

„A hazugság és csalás önmagában is nagy bűn, de még sokkal súlyosabbá lesz, ha igazolni akarjuk, ha Isten nevét használjuk erre bizonyosságul és tesszük a gyalázat leplévé, úgyhogy egy hazugságból kettő, sőt egész szövény lesz” – írja Luther Márton. (Luther Márton: Nagy káté; in *Luther Márton négy hitvallása*, i. m..)

Ne csodálkozzunk tehát azon, hogy ilyen szigorú intés kapcsolódik a tiltó parancsolathoz: „Mert nem hagyja az Úr büntetés nélkül azt, aki az ő nevét hiába felveszi.” E parancsolat fényében félelmetesen súlyos vétségek az Isten nevében elkövetett egyházi visszaélések. Az Isten nevével való visszaélés azért oly nagy bűn, mert árnyékot vet Istenre, rombolja emberek hitét, bizalmát, kiöli belőlük azt a reményt, hogy létezik szent, igaz és jó ügy, hiteles egyház ezen a világon.

A Miatyánk első kérésére is emlékeztet ez a parancsolat, amely így hangzik: „Szenteltesse meg a Te neved.” Ez a tiltó parancsolat

pozitív oldala, „betöltése” (Rm 2,13). A III. parancsolat tehát főként az Istent ismerőknek szóló intés, akik tudják, hogy Isten élő és mindenütt jelenvaló Isten. Ezért, ha a nevét kimondjuk, Ő hallja. Isten nevét csak ennek tudatában, csak teljes tisztelettel ejtse ki az istenfélő ember. (Azaz könnyelműen, tréfásan, könnyedén se vegye a számára.) Aki az Ő nevét magára veszi, tisztelőjének vallja magát, annak különleges gonddal kell ügyelnie arra, hogy nevére árnyékot ne vessen, az Ő nevének leple alatt gonoszt ne cselekedjék.

IV. PARANC SOLAT

Megemlékezzél a szombatnapról, hogy megszenteljed azt! Hat napon át munkálkodjál, és végezd minden dolgodat, de a hetedik nap az Úr-nak, a te Istenednek szombatja – semmi dolgot se tégy azon, se magad, se fiad, se leányod, se szolgálád, se szolgálóleányod, se barmod, se jóvevényed, aki a te kapuidon belül van! Mert hat napon teremtette az Úr az eget és a földet, a tengert és mindent, ami azokban van, a hetedik napon pedig megnyugodott. Azért megáldotta az Úr a szombat napját, és megszentelte azt.

A negyedik parancsolat a teremtő és megváltó Isten iránti erkölcsi tartozásként várja el az embertől a hatnapi szorgalmas, lelkiismeretes munkát, s a hetedik napi nyugalmat, valamint azt, hogy ezt a napot teljesen az Istennel való közösségre szentelje. A munkának az a rendeltetése, hogy ezáltal gondozza az ember az Isten által teremtett és rábízott földet, továbbá szolgálja felebarátai javát, és fejleszti a maga testi-szellemi erejét, valamint erkölcsi jellemét. A hetedik napi nyugalom Isten parancsolata szerinti hűséges megtartása, e nap Istennek szentelése ugyanezt a célt szolgálja, mert a testi-lelki nyugalom szükséges kiegészítése a hatnapi tevékenységnek. Mindezek mellett a szombat hitvallás is, és szövetségi jel Isten és az em-

ber között. Az ember „megszentelésének” eszköze (Ezék 20,12.20). A közös istentisztelet, a „szent gyülekezés napja”. Ezért Jézus is „szokása szerint ment szombatnapon a zsinagógába” (3Móz 23,3; Lk 4,16).

„A szombat megtartása által tanúságot teszünk amellett, hogy hiszünk Istenben, a világegyetem Teremtőjében, Istenben, aki nem azonos a természettel, hanem a természet felett áll, annak Alkotója és Uralkodója... A szombat... örök emlékeztetője annak, hogy az ember felszabadíthatja magát világi gondjainak a rabsága alól, annak, hogy az ember szellemi szabadságra, békére és boldogságra teremtettet... A szombat elűz gondot és fáradtságot, szomorúságot és bánatot.” (J. H. Hertz: *Mózes öt könyve és a haftárak*, i. m., 218–220. o.)

„A szombatnak mint a teremtés emlékünnepe az az igazi jelentősége, hogy állandóan arra emlékeztet, miért is illeti meg Istent imádat. Azért, mert Ő a Teremtő, mi pedig a teremtményei. A szombat tehát Isten imáadásának éppen a gyökerét érinti, mert semmi más intézmény nem tanítja ezt a nagy igazságot ilyen meggyőzően. Isten imáadásának igazi alapját – nem csupán a hetedik napot, hanem mindennemű istentiszteletet illetően – a Teremtő és teremtményei közötti különbségben kell keresni. Ez a tény sohasem fakulhat meg, ezt sohasem szabad elfelejteni... Amíg Istent azért imádjuk, mert Ő a teremtő, addig a szombat lesz ennek a jele és emlékeztetője.” (Ellen G. White: *Korszakok nyomában*, Bibliaiskolák Közössége, Bp., 1991, 390. o.)

„A szombat gyönyörűséges (Ésa 58,13.14) lesz mindazok számára, akik Krisztus teremtő és megváltó hatalma jeléül fogadják el... A szombat... emlékeztet a paradicsom elvesztett békéjére, ugyanakkor előre mutat az Üdvözítő által újból helyreállítandó békére.” (Ellen G. White: *Pátriárkák és próféták*, Bibliaiskolák Közössége, Bp., 1993, 311. o.; *Jézus élete*, Bibliaiskolák Közössége, Bp., 2004, 236. o.)

„Szombatot ünnepelni nyilvánvalóan annak a próbája, hogy a maga kezében akarja-e tartani valaki a gyepőt, vagy pedig életét

fenntartás nélkül Istenre akarja bízni. Az az ember, aki dolgait állandóan maga akarja képviselni, akadálynak érzi tevékenységének a szombatnapi megszakítását. A szombat megtartása hitet igényel. Ha oda a hit, biztosan odatesz a szombat is. Aki a szombatot megszegi, megszegi a szövetséget is.” (J. Douma: *A Tízparancsolat*, i. m., 91. o.)

Külön megjegyzendő még, hogy a IV. parancsolat nyugalmat, pihenést biztosít a szolgálak, sőt az igavonó állatok számára is szombatnapon. Másrészt viszont mindenkinek erkölcsi kötelességévé teszi a hatnapi munkát. Milyen áldására lett volna az emberi közösségnek, ha ezt a parancsolatot mindig, mindenütt megtartották volna! Akkor sohasem fejlődhetett volna ki munka nélkül eltartott, kiválságos társadalmi réteg, és úgyszintén megakadályozta volna ez a parancsolat a dolgozó rétegek végsőkéig való kizsákmányolását, agyonhajszolását.

Tehát a IV. parancsolat is sokkal inkább ad az embernek, semmint kér, vagy elvesz tőle valamit. A szombatnap valójában Isten ajándéka az embernek, amint Jézus is mondta: „*A szombat az emberért lett.*” (Mk 2,27)

Az ún. első kőtábla parancsolatairól tehát összefoglalóan ezt mondhatjuk: Az első és a negyedik parancsolat a szabadító és teremtő Isten bemutatkozása az embernek. Kegyelmes meghívást közvetítenek, arra bátorítják az embert, hogy válassza Istent a legfőbb Urának, a legjobb barátjának és szövetséges társának. A II–III. parancsolat más jellegű, de ez a két parancsolat is az ember javát szolgálja. Két súlyos bűntől óvnak e parancsolatok: a bálványimádástól, avagy az istentelen önimádattól és emberimádattól, valamint az Isten nevével való mindennemű képmutató visszaéléstől, sőt még Isten nevének a tiszteletlen, könnyed és könnyelmű emlegetésétől is. Ezért kapcsolódik e két parancsolathoz az Isten büntető ítéletére való figyelmeztetés is. A „*féltőn szerető*” Isten erőteljes tiltással óvja

az embert a számára és – befolyása révén mások számára is – igen ártalmas bűnök elkövetésétől ezekkel a parancsolatokkal. A II. és III. parancsolat szigorú óvását és intését mintegy körbeveszi azonban a Megváltó és Teremtő Isten szövetségi ajánlata és kegyelmes meghívása az I. és a IV. parancsolatban.

Az V. és VI. parancsolat

V. PARANC SOLAT

Tiszteld atyádat és anyádat, hogy hosszú ideig élj azon a földön, amelyet az Úr, a te Istened ad néked!

A szülőtisztelet parancsolata úgy áll az ún. második kőtábla élén, mint ahogyan az Isten iránti feltétlen tisztelet, szeretet és bizalom parancsolata az első kőtábla élén. Pál apostol külön felhívja a figyelmet arra, hogy „ez az első parancsolat” (Eféz 6,2) a felebarát iránti erkölcsi kötelezettségek között.

Az ötödik parancsolat éppúgy a hála legalapvetőbb erkölcsi kötelezettségére épül, mint ahogyan az első parancsolatnak is az Isten iránti hálatartozás az erkölcsi alapja. Figyelemre méltó, hogy míg egyes ókori társadalmakban csak az apákat illette meg különleges tisztelet, olyannyira, hogy a férj halála esetén az anyának a legidősebb fiú tekintélye alá kellett rendelnie magát, Isten parancsolata egyenlőképpen, egyenrangú félként kíván tiszteletet mind az apa, mind az anya iránt.

„Az atyai és anyai hivatást Isten külön kitünteti azzal, hogy nem egyszerűen azt parancsolja, hogy szeressük szüleinket, hanem hogy tiszteljük őket... Több a tisztelet: nemcsak a szeretetet foglalja magában, hanem tisztességtudást, alázatot és hódolatot is, mintha valami királyi fenség rejtőznék bennük. Nem is csak azt parancsolja, hogy szépen és tisztelettel szólítsuk meg szüleinket, hanem hogy nagyra becsüljük és Isten után legtöbbször tartunk őket.” (Luther Márton: Nagy káté; in *Luther Márton négy hitvallása*, i. m.)

„A szülők a szeretetnek és a tiszteletnek olyan mértékére jogosultak, mint senki más... Az ötödik parancsolat nemcsak azt rendeli el, hogy a gyermekek tisztelettel és engedelmességgel adózzanak szüleiknek, hanem kötelezi a gyermekeket arra is, hogy szüleiket szeressék, gondjaikat könnyítsék, tekintélyüket óvják, öregkorukban támogassák és vigasztalják őket. A Kánaánba igyekvő izraelitáknak ez a parancsolat záloga volt annak, hogy – ha engedelmeskednek – sokáig élhetnek azon a jó földön. Azonban messzebbre mutató, mélyebb értelme is van. Isten egész Izráélre is vonatkozik: örök életet ígér a bűn átkától megszabadult Földön.” (Ellen G. White: *Pátriárkák és próféták*, i. m., 312. o.)

VI. PARANC SOLAT

Ne ölj!

Ez a parancsolat Jézus magyarázata szerint (Mt 5,21–22) nem csupán a kifejezett ölésre vonatkozik, hanem a gyilkos indulatra és szavakra is, vagyis a haragra és a gyűlölködésre is, amelyeknek a végkifejlete az ölés. Mi váltja ki az emberből a haragot és a gyűlöletet, a gyilkos indulatot, tettet és szavakat? Az, ha valaki igazságtalanságot követ el ellene, ha valaki a bántalmára van, vagy legalábbis úgy véli és érzi, hogy rosszakaratúan viszonyul hozzá. Ez a parancsolat arról szól, hogy miként válaszoljon az ember az őt ért sérelmekre.

„Általános szokás az, hogy senki sem akar mástól bántalmat elűrtetni... Nézzük meg magunkat [e parancsolat] tükrében, és tekintsünk Isten akaratára... Őszinte bizalommal bízunk rá azt az igazságtalanságot, amelyet elszenvedtünk. Így tanulja meg az ember azt, hogy csitítsa haragját, türelmes és szelíd szívű legyen. Különbösen azokhoz, akik neki okot adtak a haragra, vagyis ellenségeihez... Szívünk ne gyűlöljön senkit, ne is kíváncsion senkinek rosszat harag-

ból vagy gyűlöletből.” (Luther Márton: Nagy káté; in *Luther Márton négy hitvallása*, i. m.)

„Ez a parancsolat vonatkozik minden igazságtalan cselekedetre, amely az élet megrövidítésére irányul. A gyűlölet és a bosszúállás szellemének szítására vagy valamely kárt okozó szenvedély kielégítésére. Vonatkozik továbbá a szenvedők és nyomorgók elhanyagolására önzésből vagy közömbösségből, az élvezet hajhászására, a szükségtelen nélkülözésre és az egészséget veszélyeztető, mértéktelen munkára is.” (Ellen G. White: *Pátriárkák és próféták*, i. m., 312. o.)

A VII. és VIII. parancsolat

VII. PARANC SOLAT

*Ne légy házasságtörő!*³

Ez a parancsolat a házassági szövetséget óvja, a házastársi hűség és szeretet megőrzését köti az ember lelkére. Közvetve a gyermekeket és a család intézményét is védi. Ezen túl pedig a társadalom egészségét is, sőt az eljövendő családokat, a következő generációkat is.

„Mint életközösség a házasság... tartós, életfogytiglani közösség. Az ún. »próbaházasság«..., mely eleve számol a felbontás mindig nyitott lehetőségével, valójában önellentmondás. A házasság – bibliai értelemben – nem ismer ilyen nyitott lehetőséget... A házassági szövetség feladása sohasem magyarázható úgy, mint »normális eset« vagy a mi ember voltunk napirendjéhez valamiképpen hozzátartozó közbjáték, hanem mind olyan eset, csalódás és kapituláció, amit meg lehet bocsátani, de sohasem lehet igazolni.” (Jan Milič Lochman: *A szabadság útjelzői – Etikai vázlatok a Tízparancsolathoz*, Kálvin Kiadó, Bp., 1993, 115–116. o.)

„A házaselet tisztaságát csak úgy lehet megőrizni, ha férj és feleség szeretetben és egyetértésben él egymással, ha őszintén és teljes hűséggel szeretik egymást... Ahol ez a szeretet érvényesül, ott ebből minden parancs nélkül, magától következik a tisztaság is.” (Luther Márton: Nagy káté; in *Luther Márton négy hitvallása*, i. m.)

3 A VII. parancsolat fordítását pontosítottuk az eredeti szöveg szerint. Ezt a javítást az újabb fordítások is mind érvényesítik.

„Ez a parancsolat nemcsak a tisztátalan cselekedeteket tiltja, hanem az érzéki gondolatok és kívánságok ápolását is, sőt azokat a szokásokat is, amelyek érzéki gondolatokat és kívánságokat ébresztenek. Nemcsak külső életünk tisztaságát követeli meg, hanem a szív rejtett gondolatainak és törekvéseinek tisztaságát is.” (Ellen G. White: *Pátriárkák és próféták*, i. m., 313. o.)

VIII. PARANCSOLAT

Ne lopj!

Ez a parancsolat a felebarát tulajdonát védi. Feddhetetlen becsületességet kíván az anyagi dolgokban, ezenfelül azt kívánja, hogy az ember úgy védelmezze a felebarátja tulajdonát, mint a magáét, valamint hogy támogassa őt, ha nélkülözést szenved. Minden ember egyenlő Isten előtt, a föld javaiban is mindenki egyenlőképpen jogosult részesedni – ez az erkölcsi alapja ennek a parancsolatnak. Továbbá az, hogy a másik munkával szerzett vagy örökségként, ajándékként kapott tulajdona jogosan az övé, gyalázat ezt elvenni tőle, vagy ebben megrövidíteni őt.

„A lopás másvalaki javainak a jogtalan megszerzése. Ebbe pedig beleértendő röviden mindenfajta haszonszerzés felebarátunk kárára, bármiféle viszonylatban. Nagyon általános, elterjedt bűn ez, de alig figyelnek rá, és alig törődnek vele, s ezért olyan mértéktelenül történik, hogy ha mindenkit felakasztanának, aki tolvaj, akkor hamar pusztává lenne a világ. A mesteremberek, munkások, napszámosok azt sem tudják, hogyan szedik rá az embereket, de azért hanyagul és gondatlanul dolgoznak... Továbbá így folyik ez teljes erővel és igyekezettel a piacon és az általános kereskedelemben is... Becsületes polgároknak hívják őket, pedig a jogosság látszatával rabolnak és lopnak.” (Luther Márton: Nagy káté; in *Luther Márton négy hitvallása*, i. m.)

„Ez a parancsolat elítéli a kizsákmányolást, az emberrablást, a rabszolga-kereskedelmet, és megtiltja a hódító hadjáratokat. Elítéli a lopást és a rablást, szigorú igazságosságot követel az élet legkisebb dolgaiban is. Tiltja a csalást, a megtévesztést a kereskedelemben, megparancsolja a jogos tartozások és a munkabérek megfizetését. Rámutat arra, hogy a mások tudatlanságából, gyengeségéből vagy szerencsétlenségéből való előnyszerzés csalás, amely az ítéletre szóló feljegyzésekben is így fog szerepelni.” (Ellen G. White: *Pátriárkák és próféták*, i. m., 313. o.)

A IX. és X. parancsolat

IX. PARANC SOLAT

Ne tégy a te felebarátod ellen hamis tanúbizonyságot!

Ez a parancsolat arra kötelez, hogy mindenkor csak igazat szóljunk egymásnak és egymásról, s még mások igazságtalan, rosszakaratú beszédével szemben is oltalmazzuk felebarátunk becsületét. A magabiztos ítékezés felebarátaink indítékairól, a megszólás, a rágalmazás, a pletyka, a hangulatkeltés valaki ellen, mind-mind ennek a parancsolatnak a megsértését jelentik.

„Isten tiltja e parancsolatban a nyelv minden olyan bűnét, amelylyel felebarátunkat megkárosíthatjuk vagy megbánthatjuk... Noha mi magunk nem tűrjük, hogy bármi rosszat mondjon rólunk valaki... mégsem tudjuk elviselni, hogy másról mondják a legjobbat. Ezt a bűnt csak úgy kerülhetjük el, ha megjegyezzük, hogy senkinek sem feladata, hogy nyilvánosan elítélje és ostromozza felebarátját (még ha látja is őt vétkezni)...

Ez beleszólás Isten ítéletébe és hatáskörébe! Hiszen a bíró sem ítélni súlyosabban, nem tehet többet annál, mint hogy ezt mondja: Ez tolvaj, gyilkos, áruló stb.” (Luther Márton: Nagy káté; in *Luther Márton négy hitvallása*, i. m.)

„A hazugság mélypontját a rágalmazásban lehet elérni. Aki rágalmaz, az nyilvánosan és szándékosan hazudik. Ez már nem hátunk mögötti, rosszindulatú beszéd, és nem is csupán könnyelmű ítékezés... A rágalmazás gyakran együtt jár valaki szavainak a kiforgatásával. Egy kis fordítás azon, amit valaki mondott, az ellenkezőjét

tudja eredményezni annak, amit valójában értett rajta.” (J. Douma: *A Tízparancsolat*, i. m., 240–241 o.)

„A legsúlyosabb következményekkel járó bűn a rideg, kritizáló és engesztelhetetlen lelkület... Ha valami módon kárt okoztunk felebarátunknak, igyekezzünk ismét jóvátenni. Ha akaratlanul is hamis bizonytságot tettünk valakiről, vagy szavait helytelenül értelmeztük, ha befolyását bármely módon megingattuk, menjünk el azokhoz, akikkel erről beszéltünk, és minden ártalmas kijelentésünket vonjuk vissza.” (*Gondolatok a hegyi beszédről*, Bibliaiskolák Közössége, Bp., 2001, 132., 62. o.)

X. PARANC SOLAT

Ne kívánd a te felebarátod házát, ne kívánd a te felebarátod feleségét, se szolgálját, se szolgálóleányát, se ökrét, se szamarát, se semmit, ami a te felebarátodé!

Ez a parancsolat azt kívánja tőlünk, hogy száműzzünk mindennemű irigységet, versengést és féltékenységet még a szívünk gondolatából vagy érzéséből is. Azt az óvást és kérést közvetíti, amit egy ószövetségi ige így fogalmaz meg: „*Egymás ellen még a szívetekben se gondoljatok gonoszt!*” (Zak 7,10)

„A tizedik parancsolat minden bűn gyökerére sújt, azáltal, hogy eltiltja azokat a bűnös kívánságokat, amelyekből a bűnös cselekedetek erednek.” (Ellen G. White: *Pátriárkák és próféták*, i. m., 314. o.)

„A parancsolatnak az a célja, hogy... minden kívánságot kiűzzünk a lelkünkben, amely a szeretettel ellenkezik. A parancs lényege az, hogy semmi olyan gondolat belénk ne lopózzék, amely lelkünket ártalmas és más ember kárára irányuló kívánságra indíthatná... Bármit kezdünk, határozunk, akarunk, gondolunk tehát, felebarátaink javával és hasznával legyen összekötve.” (Kálvin János: *A ke-*

resztény vallás rendszere, Református Főiskolai Könyvnyomda, Pápa, 1910, 394. o.)

A második kőtábla parancsolatairól összefoglalóan azt mondhatjuk, hogy világos, logikus sorrendet követnek. A szülő-tisztelet elemi alapkívánalma után a felebarát életét, házastársát, illetve családját, anyagi javait és becsületét védelmező parancsolatok következnek. Végül bezárja ezeket egy olyan parancsolat, amely arra készíti az embert, hogy – Isten kegyelmének segítségével – még a szívéből is távolítson el mindennemű felebarátot sértő gondolatot és érzést. Az etikai kívánalmak mélyülését is megfigyelhetjük a Tízparancsolatban: a tettek után a beszéd, majd a szív gondolatai és érzései igaz voltát kívánják az egymást követő parancsolatok.

A szeretet fogalma a Tízparancsolat fényében

A Tízparancsolat minden parancsolata arról szól, hogy az elfogulatlan igazságosságot érvényesítsük, gyakoroljuk mind Isten, mind pedig a felebarátaink iránt. A szeretet érzelem is, de messze több az érzelemnél. A szeretet az én érdekei és kívánságai helyett mindig az igazságosságot helyezi előtérbe. Az igazságosság pedig arra késztet, hogy elismerjük Isten Teremtő voltát, erkölcsi nagyságát és összes irántunk való jótéteményét, továbbá felebarátaink velünk egyenlő jogait, erőnyeit, érdemeit. Emellett arra késztet, hogy gyengeségeiket, hibáikat is méltányosan mérlegeljük, figyelembe véve körülményeiket, valódi szándékaikat, sőt a magunk hibáit és bűneit, valamint Isten irántunk tanúsított nagy türelmét, megbocsátó és gyógyító kegyelmét is. A szeretet mindig a másakra figyel, a másik javára cselekszik. A Tízparancsolatban nem találunk ilyen parancsolatot: Szeresd önmagadat! A szeretetnek az a lényege, hogy rajtam kívülálló másik személyre irányul. Az énszeretet, az önmegvalósítás korunk hamis jelszavai. Az énszeretet beteg, kártékony, értelmetlen, és valójában boldogtalan dolog. Csak az a szeretet értékes és örömet adó, amelyet önként, önzetlenül mi adunk a másoknak, és kapunk másoktól.

Magán viseli-e a Tízparancsolat az isteni eredet, az isteni tökéletesség bélyegét?

A Tízparancsolatba való „belenézés” után helyénvaló feltennünk ezt a kérdést. Íme, néhány vélemény:

„Az isteni jogrendnek ez a summája... felér a világ összes megszámlálhatatlan törvényével, szabályával, jogrendjével, sőt ezerszerre tökéletesebb azoknál.” (Johannes Amos Comenius: *A világ útvesztője és a szív paradicsoma*, Bibliaiskolák Közössége, Bp., 1991.)

„Aki jól és teljesen tudja a Tízparancsolatot, tudja az egész Írást is, tud minden ügyben és minden esetben tanácsolni, segíteni, vigasztalni, dönteni, ítélni, akár lelkiekben, akár világiakban, és bírāja lehet minden tanításnak, rendnek, léleknek, jognak, és mindannak, ami csak van a világon.” (Luther Márton: Nagy káté; in *Luther Márton négy hitvallása*, i. m.)

„A Tízparancsolat legnagyobb és leggyakoribb összegezése az emberi kötelességeknek, amelyek az egész emberiségre egyformán kötelezők. Olyan összefoglalás ez, amelynek nincsen párja egyszerűség, sokoldalúság és ünnepélyesség szempontjából, olyan összegzés, amely az isteni eredet bélyegét viseli magán, és amely nem avulhat el mindaddig, amíg a világ fennáll.” (J. H. Hertz: *Mózes öt könyve és a haftárák*, i. m., 210. o.)

Valóban a szabadság törvénye-e a Tízparancsolat?

Az eddig említetteken kívül még egy harmadik vonatkozásban is a szabadság törvénye a Tízparancsolat. Ha mindenki megtartaná ezt a törvényt teljes következetességgel, akkor az egész emberi társadalom szabad lenne, mindenki megkapná ugyanis mindenkitől önként a szükséges támogatást és szeretetet. Ilyen társadalmat azonban hiába kívánnánk elérni, hiába remélnénk megvalósulni a jelen történelem keretében. Csak Isten országában, Jézus megígért dicsőséges második eljövetelét követően, az újjáteremtett földön lesz ilyen társadalom. Isten országára azonban itt és most kell felkészülni. Ezenfelül a jelenlegi emberi társadalomban is kifejezhetetlenül nagy szükség van olyan emberekre, akiknek az *„elméjébe és szívébe van írva”* (Zsid 10,16) a Tízparancsolat törvénye, akik mások magatartásától függet-

lenül, és annak ellenére is „*igazságot cselekszenek*” és „*a szívükben is igazat szólnak*” (Zsolt 15,1–2). Életük „só” (Mt 5,13), romlást fékező erő és jó íz – már ma is, avagy még ma is – a bomlásnak indult, nagyrészt sajnós „ízét veszített” globális emberi közösségben.

